

Χρίστος Αλεξίου

Ηλίας Μαργιόλας

Ο Ηλίας Μαργιόλας, που έχω την τιμή και τη χαρά να παρουσιάσω στο Συμπόσιό μας, είναι ποιητής, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Γεννήθηκε το 1946 στο Αδάμι Ναυπλίου. Εφτάμιση χρόνων, μαθητής του Δημοτικού, έχασε από ένα σοβαρό ατύχημα την όρασή του. Μετά από το ατύχημα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου συνέχισε την εκπαίδευσή του, που ολοκληρώθηκε με την αποφοίτησή του από τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Παντείου Πανεπιστημίου. Για εικοσιδύο χρόνια εργάστηκε στον ΟΤΕ, ενώ παράλληλα αναμείχθηκε ενεργά στην οργάνωση και ανάπτυξη του ελληνικού αναπηρικού κινήματος μέσα από τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών, του οποίου σήμερα είναι Πρόεδρος. Μέσα από τον επίμονο ατομικό αγώνα του να υπερνικήσει τους περιορισμούς της όσφραξης αναπηρίας του, και μέσα από τον συλλογικό αγώνα για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στη ζωή διαμορφώθηκε ο ψυχικός και πνευματικός του κόσμος, αναπτύχθηκε η κοινωνική ευαισθησία του και καλλιεργήθηκε το λογοτεχνικό ταλέντο του.

Το 1996 δημοσίευσε την πρώτη ποιητική συλλογή του, *Αγκέμαχα και εκηβόλα*, εκδόσεις Δωδώνη, με πρόλογο του Μ.Γ. Μερακλή, η οποία έλαβε το βραβείο πρωτοεμφανιζόμενου ποιητή της Ακαδημίας Αθηνών. Ποιήματά του μελοποίησε, την εποχή αυτή, και κυκλοφόρησε σε δύο δίσκους ο Κώστας Κοσμίδης. Το 2006, το Ελληνοϊταλικό Επιμελητήριο, δημοσίευσε στα ελληνικά και σε ιταλική μετάφραση του Nicola Piedimonte τη δεύτερη ποιητική συλλογή του, *Της Μικρής Άρκτου-Dell' Orsa Minore* σε μια καλλιτεχνική έκδοση, συνοδευμένη από ένα CD με αναγνώσεις ποιημάτων του από την Άννα Συνοδινού, τον Δημήτρη Πιατά, τον Σεραφείμ Φυντανίδη, τον Γρηγόρη Βαλτινό, τον Τηλέμαχο Χυτήρη κ.ά. Μια τρίτη ποιητική συλλογή του, με τίτλο *Στο τόξο του φωτός και της σιωπής*, που περιλαμβάνει ποιήματα που έγραψε από το 2008 ως το 2011, βρίσκεται υπό έκδοση.

«Ο ποιητής θα μπορούσε να είναι ένας συντριμμένος», λέει ο Μιχάλης Μερακλής, προλογίζοντας την πρώτη συλλογή του Μαργιόλα. «Κι όμως η φωνή του, παρ' όλη την πίκρα και την αγωνία που δείχνει ότι προϋποθέτει, έχει κάτι το ασύντριπτο». Η παρατήρηση αυτή ισχύει για όλη την ποίηση του Μαργιόλα, κι αυτό γιατί εκφράζει τη στάση απέναντι στη ζωή ενός στοχαστικού ανθρώπου, που αν και έχασε την όρασή του δεν έπαψε να οραματίζεται με τα μάτια της ψυχής του την ομορφιά και την αξία της ζωής, και να αγωνίζεται επίμονα γι' αυτήν, μ' ένα βαθύ αίσθημα σεβασμού, ταπεινοφροσύνης και ευθύνης.

Και πραγματικά, στα 290, αν δεν κάνω λάθος, *αγκέμαχα και εκηβόλα* στικουρήματα της πρώτης συλλογής του, ο Μαργιόλας εικονογραφεί ποιητικά και τραγουδά στοχαστικά, με επιγραμματική λιτότητα, και αξιοσημείωτη αξιοπρέπεια, χωρίς μικρόχαρες πικρίες και ενδοστροφείς αυτό το «μέγα καλό και πρώτο», που είναι, καθώς είπε ο Σολωμός, η ζωή με τις χαρές της και τις λύπες της, τις προσδοκίες και τις απογοητεύσεις της. Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Μιχάλης Μερακλής, στην απεικόνιση αυτή ο ποιητής εφαρμόζει μια τεχνική «που κάνει ο παίκτης του εγώ και του εμείς, του εαυτού του και τον άλλων, σε όλη την έκταση του ενιαία πλασμένου από μικρές στροφές ποιήματος, το οποίο εξελίσσεται σ' ένα αρμονικό μουσικό στροβίλιωμα με την ανακύκλωση, όχι απλά και γενικά του εγώ και του εμείς, αλλά πλέον, και επιμέρους θεμάτων και μοτίβων που εικονογραφούν ποιητικότροπα και γενικά», ένα πλήθος μορφές, αισθήματα, και καταστάσεις, της ζωής, ατομικές και συλλογικές, που έρχονται και επανέρχονται στον καθημερινό βίο, όπως ο άδολος έρωτας, η ευτυχία που φέρνει το παιδί, η αγάπη, που καταλεί το φόβο του θανάτου, η συντροφικότητα, που καταλεί τη μοναξιά, η πατρίδα και ο κόσμος, με τις άπειρες ομορφίες και τις αμέτρητες μνήμες, ο αγώνας για το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου στη ζωή.

*Ακριβή μου, ένα ποτάμι πέρασε τη νύχτα/ και δεν σ' έφερε, /
ένα φεγγάρι μπήκε απ' το παραθύρι/ και δεν μου πε, αν κοιμάσαι.*

*

*Αγρυπνάω/ ν' ακούσω το θαύμα./ Πέρασαν τρεις μέρες και τρεις
νύχτες.*

*

*Το χαμόγελό του,/ ήταν το πιο όμορφο τραγούδι του /
και η τελευταία λέξη του.*

*

Κοριτσάκι/ κοιμήσου/ τα κρινάκια νύσταξαν στο ποτήρι.

*

*Τους εχθρούς μας/ τους μάθαμε τον καιρό της ειρήνης/ απ' την ιστορία,/
τους αδερφούς μας τον καιρό του πολέμου/ απ' τα αγγελήτρια των θανάτων
τους.*

*

*Αρνούμαι/ το χτες να 'ναι μια καμένη Χιροσίμα,/ το αύριο να 'ναι μια
ξεχασμένη Χιροσίμα,/ γιατί κάποτε εκεί γεννήθηκε ένα παιδί/ που δεν το
άφησαν να μεγαλώσει.*

Στον Πρόλογο της δεύτερης συλλογής του *Της μικρής άρκτου*, ο ποιητής αναφέρεται «από καρδιάς σε όλα τα πρόσωπα που στάθηκαν η αιτία ή η αφορμή γι' αυτούς τους στίχους, στη γυναίκα του, τα παιδιά του και τους φίλους του.» Και

υπάρχουν, με τη χαρούμενη παρουσία και με την επώδυνη απουσία τους, όλα αυτά τα πρόσωπα σ' αυτά τα υπέροχα ποιήματα, όπου το αίσθημα και το νόημα, το βίωμα και το όνειρο, η αγαλλίαση και η οδύνη, η προσδοκία και η απογοήτευση, ο λόγος και η σιωπή, εκφράζονται με μια κλασική για την ακρίβεια και τη λιτότητα της έκφραση. Υπάρχει η γυναίκα, η ακριβή σύντροφος της ζωής, με την οποία συνομιλεί με εξαίσια ερωτική αναπόληση και τρυφερότητα:

Υπάρχουν τα παιδιά του, για τα οποία μιλάει με αγαλλίαση και απέραντη πατρική στοργή: Υπάρχουν οι φίλοι και σύντροφοι, στην καθημερινή ζωή και στους κοινωνικούς αγώνες, που τους ανακαλεί με μια οδυνηρή αίσθηση της απουσίας τους. Ωστόσο, στην ποίηση του Μαργιόλα, η γυναίκα, τα παιδιά, οι φίλοι, και ο ίδιος, υπάρχουν μέσα στο ανεξήγητο χάος του φυσικού κόσμου, όπου ο ουρανός, τα άστρα, η θάλασσα, το κώμα, το φως και το σκοτάδι, οι ρυθμοί και τα χρώματα, συνθέτουν το μυστηριακό και μεθυστικό θαύμα της ζωής: «*Άνοιξε τα μάτια σου,/ άνοιξε τις χούφτες μου,/ άνοιξε το παράθυρο,/ άνοιξε τις φλέβες σου./ Ανάσασε το φως,/ βύζαξε το θαύμα,/ φτιάξε μια λέξη,/ αγάπησε κάτι.*»

Αλλά αυτό το θαύμα της ζωής, οι γυναίκες, τα παιδιά, οι φίλοι, οι σύντροφοι στους κοινωνικούς αγώνες, ο ποιητής και ο κάθε άνθρωπος, όλοι εμείς το βιώνουμε μέσα στο χάος ενός αντιφατικού κοινωνικού κόσμου που είναι γεμάτος πολέμους, καταστροφές, αδικίες, οδύνες, αγωνίες, διαψευσμένες προσδοκίες, γκρεμισμένα είδωλα, πικρές, απογοητεύσεις. Τα βιώματα και τα αισθήματα, τις λαχτάρες και τις αγωνίες αυτού του κόσμου βλέπει με τα μάτια της ψυχής του και εκφράζει με τον πιο απλό, τον πιο άμεσο και τον πιο λιτό τρόπο στην ποίησή του ο Ηλίας Μαργιόλας. Την εκβαρβάρωση της ζωής βλέπει και περιγράφει στη σημερινή Αθήνα, αλλά και σε κάθε άλλη σύγχρονη μεγαλούπολη. Την αδικία και τη φτώχεια βλέπει στα κατατρεγμένα παιδιά της Βραζιλίας και την περιγράφει με ένα ανάμικτο αίσθημα καταγγελίας και οδύνης: βλέπει και καταγγέλλει με οργή την ωμή εμπορευματοποίηση και την απογύμνωση της ζωής από κάθε ηθική και συναισθηματική αξία. Ένα μικρό αίσθημα απογοήτευσης και διαψευσμένων ελπίδων, που πηγάζει από χαμένους αγώνες για κενές μεγαλόστομες διακηρύξεις, διαπερνάει την ποίηση αυτή: «*Τίποτα δεν θυμάμαι μα/ από τις θορυβώδεις μάχες,/ από τις τρανές παρλάτες,/ τίποτα δεν θυμάμαι μα/ απ' τις μεγάλες διακηρύξεις.*»

Αναζητάει την ελπίδα στο Χριστό, το Θεό των πονεμένων, των ταπεινών και των φτωχών, μα δεν τον βρίσκει να πορεύεται στη ζωή με τους ανθρώπους, τον βρίσκει κλεισμένο στους ναούς:

*Γέρασε πολύ Ραβί
κι έσκυψε το ψαρί κεφάλι σου
κάτω απ' τα ρημοκλήσια
κάτω απ' τα εικονοστάσια.*

*Άφησε τους σκονισμένους δρόμους
της προσφιούς Ιουδαίας
και της Πετραίας Αραβίας,
πρόδωσε τον Πέτρο
που οδοιπορεί ακόμα
και κλείστηκες στους ναούς.*

*Αμήν, αμήν λέγω σου Ραβύ,
εγώ δε βγήκα για να σε βρω,
παρά για να σε ψάχνω.*

Ψάχνοντας, ωστόσο, ο ποιητής βρίσκει το Θεό έξω απ' τους ναούς, στη δημιουργική και ζωηφόρα δύναμη της φύσης, στους αγώνες των φτωχών ανθρώπων για την καθημερινή ζωή και για κοινωνική δικαιοσύνη, στη φροντίδα των σακατεμένων από τους πολέμους:

*Ο Θεός δεν έφυγε,
άνοιξε το παράθυρο να δεις,
γιατρεύει ένα λουλούδι,
ποτίζει ένα παιδί,
ξεγεννάει μιαν έναστρη νύχτα,
στις χούφτες Του ζεσταίνει την αυγή,
βγάζει το χιόνι απ' την καρδιά σου.*

*.....
Ο Θεός δεν έφυγε γιατί πιστεύει σε μας,
Σηκώνει το σταυρό κι ανηφορίζει,
ανηφορίζει προς το Εκούσιον Πάθος*

Η ποίηση του Ηλία Μαργιόλα, όπως κάθε γνήσιου ποιητή, πηγάζει από ατομικά και συλλογικά βιώματα και είναι οικουμενική και πανανθρώπινη. Στα 67 λιτά, συχνά επιγραμματικά, βαθυστόχαστα στην απλότητά τους και πολύ ωραία ποιήματα αυτής της συλλογής, με μια έξοχη τεχνική, όπου το εγώ και το εμείς, ο εαυτός του ποιητή και των άλλων ανθρώπων συμπλέκονται και ταυτίζονται, τα βιώματα και τα αισθήματα του ποιητή απηχούν και εκφράζουν σημερινά και διαχρονικά βιώματα και αισθήματα του καθολικού ανθρώπου. Ένα από τα διαχρονικά βιώματα και αισθήματα των φτωχών ανθρώπων είναι η αιώνια ελπίδα τους για μια καλύτερη ζωή, που ο ποιητής εκφράζει με επιγραμματική ακρίβεια:

*Την καρδιά συντροφεύει
ένα κλαμένο φεγγάρι.
Συλλογάμαι, πως ο θεός έταξε στους
φτωχούς το αύριο.*

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΠΟΙΗΣΗΣ

Αυτό το τάμα του θεού παραμένει μια ανεκπλήρωτη ελπίδα που ο ποιητής φαίνεται να συμμερίζεται. Δεν θ' αναφερθώ στην τελευταία συλλογή του, *Στο τόξο του φωτός και της σιωπής*, αφού δεν έχει ακόμη εκδοθεί, αλλά ποιήματα απ' αυτή τη συλλογή παρακάλεσα να διαβάσει ο ποιητής.

Ηλίας Μαργιόλας

Μετά τη μεγάλη συνθηκολόγηση

*Μετά τη μεγάλη συνθηκολόγηση,
μόνη ελπίδα πια η επανάσταση των δέντρων.
Άκου τις ρίζες που σκάφτουν τη γέρικη ιστορία,
στο σπόρο μέσα βαθιά
βουίζει το μέλλον.*

*Τα δέντρα φτάσαν ως τις φλέβες του πόνου,
ως τη σοφία των νερών
και των πουλιών τα όνειρα.
Τα δέντρα ζύμωσαν το φως με τη ζωή,
σκέπασαν τους γυμνούς θεούς,
πήραν το μήνυμα του κεραυνού.*

*Τα δέντρα γνωρίζουν το νόημα της σιωπής,
τη γεύση των απλών πραγμάτων,
τη δικαιοσύνη του ήλιου,
το μοίρασμα της αιωνιότητας.
Τα δέντρα γνωρίζουν το νόημα του θανάτου,
τον αποχαιρετισμό των άστρων,
τα σαλπίσματα των ανέμων
και των αιμάτων τις πηγές.*

Εκείνα γνωρίζουν το τι θα γίνει.

(Στο τόξο του φωτός και της σιωπής, δημοσίευτο)

Χρίστος Αλεξίου

Άννα Ραχιώτη

Η Άννα Ραχιώτη, ποιήματα της οποίας έχω τη χαρά να παρουσιάσω στο Συμπόσιό μας, δεν είναι ποιήτρια, με την έννοια πως γράφει ουσιαστικά και δημοσιεύει συλλογές ποιημάτων της. Είναι μια μητέρα παιδιού με αυτισμό που εκφράζει, με ποιητικό τρόπο, τα αισθήματά της, βιώνοντας μια ατέρμονη τραγωδία, τον αυτισμό του παιδιού της. Είναι, έτσι, ποιήτρια, όπως είναι ποιήτριες οι ανώνυμες μητέρες που τραγούδησαν, στη διάρκεια των αιώνων, τις χαρές και τις λύπες που δοκίμασαν για τα παιδιά τους. Θα σας διαβάσω δυο ποιήματά της, αλλά για να καταλάβετε τα αισθήματα που εκφράζουν θεώρησα αναγκαίο να πω δυο λόγια για το βίωμα από το οποίο πηγάζουν, τον αυτισμό, που γνωρίζω καλά, αφού ο ίδιος είμαι πατέρας δυο δίδυμων παιδιών με αυτισμό.

Ο αυτισμός είναι μια από τις πιο δυσεξηγήτες, πιο περίπλοκες, πιο δύσκολες και πιο οδυνηρές νευροψυχικές αναπτυξιακές διαταραχές. Είναι δυσεξηγήτη η διαταραχή του αυτισμού, γιατί εμφανίζει μεγάλη ποικιλία κλινικής έκφρασης και προκύπτει από πολυπαραγοντικές αναπτυξιακές δυσλειτουργίες του κεντρικού νευρικού συστήματος, η ανίχνευση των οποίων είναι εξαιρετικά δύσκολη, αν όχι αδύνατη. Από τις δυσλειτουργίες αυτές προκύπτουν σοβαρές διαταραχές στην επικοινωνία, στη μάθηση, στη συμπεριφορά, στην ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων με άλλα άτομα στην οικογένεια, με τα οποία συμβιώνουν, και γενικότερα με το κοινωνικό τους περιβάλλον.

Ο αυτισμός αποτελεί ένα φάσμα αναπτυξιακών διαταραχών στο οποίο ανήκουν άτομα με αυτισμό και βαριά νοητική υστέρηση, μέση νοητική υστέρηση, «κανονική» νοημοσύνη, «υψηλή» νοημοσύνη, ακόμα και «ευφυΐα», ή «ιδιοφυΐα», σε ορισμένα γνωστικά αντικείμενα. Τα περισσότερα άτομα με αυτισμό το βρίσκουν αδύνατο, ή πολύ δύσκολο να μιλήσουν. Πολλά μιλούν κανονικά, ή με κάποιον ιδιόμορφο τρόπο. Αλλά και αυτά που μιλούν, και αυτά που παρουσιάζουν κανονική, ή υψηλή νοημοσύνη, ευφυΐα, ή ιδιοφυΐα, το βρίσκουν δύσκολο, ή αδύνατο να σκεφτούν σύμφωνα με τη λογική των μη αυτιστικών ατόμων, να κατανοήσουν τον κόσμο μέσα στον οποίο ζουν, να δημιουργήσουν σχέσεις, να αποκτήσουν δεξιότητες, ευαισθησίες και αντιδράσεις που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη του ανθρώπου και για την ίδια τη ζωή.

Ο όρος *αυτισμός* προέρχεται από την ελληνική λέξη *εαυτός*, και επιλέχθηκε από τους επιστήμονες γιατί δηλώνει ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των ατόμων με